

עלון שבועי נחלת שדה

חידושי תורה בדרך הדרוש והאגדה על פרשת השבוע

מאת מחבר סדרת הספרים "נחלת שדה" על התורה והמועדים

ערש"ק פרשת בא תשע"ה שנה ז' גליון 170

לתגובות/הערות/דרשות והרצאות ניתן לפנות לטלפון – 050-4145482,

ניתן לקבל את העלון במייל chagitben@neto.net.il

הנושא: מדוע אין לומדים את המידות מבעלי החיים?

תלמדנו את המידות הטובות שניתן ללמוד אותם מבעלי חיים?

ומוסרים בשם הגאון רבי ישראל סלנטר זצ"ל שאמר, דהנה למשל החתול עושה את צרכיו בצניעות ובהסתר אבל יכול הוא להטיל את צואתו בתוך נעל של מישהו. החינוך של התורה הוא כולל את כל צורת העניינים ולוקח בחשבון את ההקפדה ואת ההתחשבות בכל מה שנוגע לבין אדם לחבירו. ואת כל זאת לעולם לא היינו לומדים מן החתול, רק התורה יכולה לייצר שלימות בכל דפוסי ההנהגה.

מספרים על הגאון רבי עקיבא אייגר זצ"ל שבאשר הגיע לפרקו ובא אצל חותנו לעתיד לשבת, איתרע שבאותו שבת הגיע עוד בחור לאותה העיר בנוגע לשידוך אחר ורעק"א הכירו. וכפי שנהוג אז הוצרך רעק"א לישא דרשתו בבית הכנסת, אולם בחששו לכבודו של הבחור השני דיבר חצאי דברים וכו' ונתבזה שם בבזיונות נוראים, וחותרנו כעס על מי שהציע לו אותו. ואחר כך עלה הבחור השני ונשא את דרשתו ובמוצאי שבת נגמר השידוך אצל אותו בחור וחזר בכבוד לעירו. לאחר שאותו בחור עזב את העיר, ביקש רעק"א מחותנו שינסהו בשבת הבאה, ואז ראו כולם את כח תורתו וחותרנו ביקש ממנו מחילה וכו' והסביר שהוכרח להצניע עצמו מפני הבחור השני שלא יתבייש על ידו.

פעם אחד הלמדנים בא לבקר את החידושי הרי"ם כשלא חש בטוב, ביקש הלמדן מהחידושי הרי"ם שיאמר איזה דב תורה, החידושי הרי"ם שהיה חריף גדול, פתח ואמר דבר תורה חידוש עצום. אבל הלמדן שמע את החידוש הקשה עליו ופרך אותו. החידושי הרי"ם שתק וקיבל את הפירכא של הלמדן.

החסידים שישבו שם ושמעו את פירכתו של הלמדן התפלאו מאוד, וכי רבם שר התורה לא ידע את פירכתו של אותו למדן, וכי אין לו תשובה לפירכה זו?!

הלכו החסידים והחליטו ללמוד את הסוגיה המדוברת לעומקה ולבדוק עם מי הצדק, ישבו והעמיקו ובדקו, עד שגילו שאכן הצדק עם רבם והלמדן הוא ז' שטעה רק שרבם עם גודל מידותיו שתק והבליג.

קמו החסידים הלכו אל אותו למדן ואמרו לו את הפירכה לדבריו שלפי דעתם הוא זה שטעה, הקשיב הלמדן וראה שאכן הצדק עמהם, קם והלך אל החידושי הרי"ם לבקש את

על הפסוק שאומר משה רבינו לפרעה: "וגם מקננו ילך עמנו", מסביר המלבי"ם בספרו "ארץ חמדה", על פי דברי הגמרא בעירובין (ק:), שאלמלא לא ניתנה התורה היינו לומדים צניעות מהחתול, גזל מנמלה ועריות מיונה. וזהו שאמר משה לפרעה: "וגם מקננו ילך עמנו כי ממנו ניקח לעבוד את ה' אלהינו ואנחנו לא נדע מה לעבוד את ה' עד בואנו שמה". כלומר, שעדיין לא ניתנה לנו התורה ואיננו יודעים איך לעבוד את ה', אלא על ידי התבוננות בהנהגתם של בעלי החיים ומהם ניקח לדעת את דרכי עבודתו יתברך.

וכן שנינו באבות (פרק ה משנה כ): "יהודה בן תימא אומר: הוי עז כנמר וקל כנשר רץ כצבי וגבור כארי לעשות רצון אביך שבשמים" הרי שעלינו להתבונן בטבעם ובדרכיהם ומהם ניקח לעבוד את ה'.

ובספר חסידים כתב: "ללמד אדם את בנו להיות נאמן מכלב שהוא נאמן לאדוניו". וכידוע שהכלב הוא נאמן ומסור מאוד לטובת אדוניו, וממנו ילמד האדם להיות נאמן ומסור להוריו להטיב עמהם בכל מה שהם צריכים.

ואפילו אדם הראשון למד מהעורב כדאיתא בילקוט (בראשית רמז ל"ח), כיון שהרגו קין להבל אחיו היה אדם ועזרו יושבים ובוכים ומתאבלים עליו ולא היו יודעים מה לעשות בו, בא עורב אחד והמית את רעהו אמר: אני מלמד את האדם מה לעשות. מה עשה? נטל את רעהו וחפר בארץ לעיניהם וקברו, אמר אדם כעורב הזה נעשה, נטל את נבלתו של הבל וחפרו בארץ וטמנה.

בספר הברית (ח"ב מאמר י"ג) מביא, שיש חיה אחת בארץ אשר שערות עורה רך וטוב במאוד עם יפה מראה והוא יקר מאוד אצל בני אדם ומדור שלה באמצע המדבר עמוק עמוק מי ימצאנה, ודרכה כשמרגשת בעצמה שהגיע עתה ובא סמוך למיתתה, אזי יוצאת מן המדבר ועומדת על אם הדרך אשר בני אדם עוברים ושבים עליה, למות דווקא שם, כדי שימצאו אותה בני אדם וייהנו בני אדם מפרוותה היפה והיקרה. וכמה גדולים מעשי חיה זו ללמוד ממנה האדם להטיב לבני אדם מעשרו והוננו".

אחר שנתבאר באריכות כי ניתן ללמוד את המידות הטובות מן בעלי החיים, אם כן מה הצורך שהתורה

סליחתו, על שדחה את דבריו שלא בצדק וברצונו לשמוע ממנו דברי מוסר.

אמר לו החידושי הרי"ם: בבית המקדש היו הרבה כלי שיר ואחד מהם הוא ה"נבל", בירושלמי (סוכה פ"ה ה"ו) מובא: אמר רבי חייה בר אבא, למה נקרא שמו מבל? שהוא מלבין כמה מיני זמר. ובקרבן העדה שם פירש: ומבייש כמה מיני זמר שזימרתו עריבה לשומעים.

ולכאורה קשה אם ה'נבל' הינו כלי יקר ונפלא כל כך, מדוע הוא נקרא בשם בזוי ושפל "נבל" שהוא כנבילה זו הבזויה והנמאסת בעיני כלי? אלא זהו לימוד גדול, שיכול האדם להיות המשובח והמעולה ביותר, אעפ"כ אם ע"י החן והיופי שלו נגרם למישהו אחר להיות מושפל, צריכים לקרוא "נבל" על שם מעשה הנבלה שהוא עושה.

והחידושי הרי"ם היה נאה דורש ונאה מקיים, שפעם אחת הראה החידושי הרי"ם להרה"ק מקוצק זי"ע חיבור גדול שחיבור על השו"ע חושן משפט, עיין בו הרה"ק מקוצק זמן רב ואחר כך אמר לו: החיבור הזה יקר עד מאוד, אבל חוששני שאם תדפיס אותו יפסיקו ללמוד בש"ך, לכן לדעתי אתה צריך לבער אותו מהעולם, כי אין זה מן הראוי שחיבור מאוחר ידחה את חיבורו של הש"ך אשר למד תורה לשמה ביגיעה ובהתמדה.

יצא משם החידושי הרי"ם ואמר: "הגם שכל הון לא ישווה בעיני נגד החיבור הזה, מכל מקום מצוה לשמוע דברי חכמים". הלך וגנז את החיבור. כששמע זאת הרה"ק מקוצק שכך עשה החידושי הרי"ם אמר, זה סימן שהוא לומד תורה לשמה, ולכן יזכה שחידושו יתקבלו בכל העולם כולו.

ובגמרא בבבא בתרא (דף י:) מובא מעשה נורא על חיים שלאחר המוות, המלמד עד כמה יש לגלות הבנה ברגשות הזולת שרבי יוסף ב"ר יהושע נפטר, כשקם לתחייה שאל אותו אביו: מה ראית? א"ל עולם הפוך ראיתי עליונים למטה ותחתונים למעלה. ומובא בתוס' בשם הרי"ם בשם הגאונים, שקבלה בידם רב מפי רב שעולם הפוך היינו ששמואל הרב יושב למטה מרב יהודה תלמידו, והסיבה משום המעשה שהובא בגמרא בשבת (דף נה.) על אותה אשה שהופיעה בבית המדרש בנוכחות אב"ד מר עוקבא, ונכחו גם שמואל ותלמידו ר' יהודה, צעקה האשה וטענה טענות אך לא השגיוחו ולא שתו לבם אליה. קם ר' יהודה והתריע על כך בפני שמואל, והקשה: האם כבודו אינו סובר את הנאמר בפסוק "אוטם אזנו מזעקת דל גם הוא יקרא ולא יענה"? הצדיק שמואל עליו את הדין ואמר: אני כרבך אהיה נדון בקרים, אבל מר עוקבא שהוא ראש לכולנו ומשמש כאב"ד יכווה בחמין.

זאת אומרת, שמואל סבר יש אדם גדול ממני והוא האחראי על זה ולא אני, ובכל זאת בשמים לא הסכימו עמו, משום שאם אלמנה זו זועקת אין לו לשמואל לסלק את עצמו מאחריות, שכן הרגשת הזולת וצער מחייבים להאזין לו בכל מקרה, ומפני זה בעולם האמת יושב רב יהודה למעלה משמואל רבו.

ועוד מסופר על הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל. בעל התפילה הקבוע לתפילת המוסף בימים הנוראים בבית הכנסת שבו כיהן הגרי"ח זוננפלד זצ"ל כרב נפטר שבועות אחדים לפני ראש השנה, בתום ימי ה"שבעה" פנו זקני העדה

אל רבם ושאלוהו, מה לעשות בענין השגת בעל תפילה. הגרי"ח השיב להם שהוא ידאג לכך שיימצא בעל תפילה ראוי.

ימים חלפו והנושא לא הוזכר כלל, בימי הסליחות שבו הזקנים והגבאים והביעו בפני הרב את דאגתם בדבר מציאת ש"ץ הגון ומכובד כיאה לקהילתם המכובדת. הגרי"ח חזר על דבריו מהפעם הקודמת ואמר להם שאל להם לדאוג הענין יסודר, הם יצאו ממנו רגועים אך סקרנים היו לדעת במי נתן הרב את עיניו. משהגיע ערב ראש השנה פשטה הסקרנות בכל הקהילה ואף סבלנות מקצת הציבור פקעה שוב נשאלה השאלה בפני הרב והתשובה היתה בדיוק אותה התשובה כבעבר.

ראש השנה הגיע זה עתה נסתיימה קריאת התורה של היום הראשון והכל ציפו בדריכות לש"ץ אשר יישלח להתפלל תפילת מוסף, כל העינים היו מופנות אל הרב לפתע קם הרב ממקומו ניגש אל בנו של הש"ץ שנפטר ואמר לו אתה צריך להיות בעל התפילה, עלה להתפלל מוסף בדיוק כפי שעשה אביך המנוח.

האיש הצעיר היה מופתע ביותר, הוא לא העלה כלל אפשרות זו על דעתו. הרי מעודי לא עשיתי זאת ואף השנה לא עברתי כלל על התפילה לפני ר"ה, אמר האיש. ר' יוסף חיים ענה לו בקול מרגיע: הרי שמעת את אביך מתפלל שנים רבות, אתה מכיר את דרכו בתפילה גש אל העמוד ובודאי תצליח!

הש"ץ הצעיר כיבד את דברי הרב, וניגש אל העמוד רבים בקהל זקפו את גבותיהם בתמיחה, אך לא אמרו דבר. לאחר התפילה ניגשה קבוצה מנכבדי העדה אל הרב ואמרו לו בדרך ארץ: אנו מקבלים את ההחלטה אולם ילמדנו רבינו כיצד הדברים מתישבים עם מנהג מקובל שלאבל אסור להתפלל לפני העמוד בימים הנוראים?

ענה להם הגרי"ח ברכות: היודעים אתם מי ישב והתפלל בעזרת הנשים שבבית הכנסת שלנו, אלמנתו של מיודענו הש"ץ ז"ל, יכולים אתם לתאר לעצמכם את מידת עגמת הנפש והצער שהיא חשה במיוחד ביום זה שבעלה היה אמור לעבור לפני התיבה, תארו לעצמכם את גודל הכאב שהיה לה אילו אדם אחר היה מתפלל את התפילה אשר היתה רגילה לשמוע מפי בעלה מדי שנה, רצייתי לצמצם את צער האלמנה עד כמה שאפשר, ולכן החלטתי לשלוח את האדם שיהיה בעיניה הקרוב ביותר לבעלה ומי יכול להיות קרוב יותר מאשר בנה.

שקלתי היטב את הענין ההלכתי שהעליתם בדבריכם, סיים הרב ואמר, אולם נזכרתי שישנה הלכה נוספת, עיינו במשנה ברורה (סימן תקפ"א סק"ז) וראו, שכאשר אין אחר מותר לאבל להיות חזן. במקרה שלנו כשהאלמנה היתה נוכחת בבית הכנסת הרגשתי כביכול שבאמת אין אדם אחר.

התחשבות כל כך גדולה ברגשות הזולת וחדירה כל כך עמוקה להלכי רוחו, הלוא המה מצויים רק במי שהולך בדרך התורה ולא במי שלומד את דרכו מבעלי החיים.

"להתענג בתענוגים" – 0504133783 (מחיר שיחה רגילה)

האזינו לשיעוריו המרתקים של הרב איתי חיים בן אהרן שליט"א במגוון נושאים

לשמיעת שיעורים על פרשת בא הקישו: 123 לשמיעת שיעורים על ימי השוכבי"ם הקישו: 227